

С. 10-12



**ПОНАД ЧОТИРИ
ТИСЯЧІ ЖИТЕЛІВ
ГРОМАД-УЧАСНИЦЬ
ПРОЄКТУ
"БЮДЖЕТНА
ПАРТИСИПАЦІЯ
ВІД А ДО Я"
ВЗЯЛИ УЧАСТЬ
У ДНЯХ БЮДЖЕТУ**

У НОМЕРІ:

С. 3

НАСЛІДКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КАТАСТРОФИ: НА ВІДНОВЛЕННЯ ПІВДНЯ ЗНАДОБЛЯТЬСЯ ДЕСЯТКИ РОКІВ



С. 6

**ЛЯЛКОВУ ВИСТАВУ З МІННОЇ БЕЗПЕКИ
ПРОВЕЛИ ДЛЯ ДІТЕЙ ОДЕЩИНИ**

С. 4-5

МИ ПРОЙШЛИ НАЙНИЖЧУ ТОЧКУ ВІЙНИ

ІНТЕРВ'Ю З ЯРОСЛАВОМ ГРИЦАКОМ



ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД СПРАВ ГРОМАДИ: ЯК ПРАЦЮВАЛИ ДЕПУТАТИ ХЕРСОНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ВПРОДОВЖ ТРЕТЬОГО РОКУ ПОВНОВАЖЕНЬ

Результати моніторингу діяльності депутатів місцевих рад в межах всеукраїнської громадської кампанії "Атестація депутатів місцевих рад" презентували для спільноти Херсона 7 серпня під час круглого столу, що пройшов в онлайн-форматі. У його роботі взяли участь представники громадських організацій, журналісти, депутати. У фокусі уваги була ситуація, що склалася навколо роботи депутатів Херсонської міської ради у 2023-2024 роках.

За інформацією експертів кампанії, ситуація в Херсонській міській територіальній громаді кардинально відрізняється від ситуацій в інших громадах, оскільки Херсонська міська рада не проводить свої пленарні засідання з лютого 2022 року. Крім того, частина херсонських депутатів перейшла на бік ворога: наразі вже два депутати отримали судовий вирок за колабораційну діяльність, правоохоронні органи проводять слідство стосовно ще кількох депутатів. Частина обранців виїхала за межі Херсона в інші міста країни та за кордон. Чотири депутати перебувають у лавах Сил Оборони України. І лише невелика кількість власників мандатів залишається в обласному центрі.

В Херсоні створена міська військова адміністрація, начальнику якої передані повноваження міської ради, міського голови та виконкому ради.

За словами **Дементія Білого**, члена правління Причорноморського центру політичних та соціальних досліджень, з другої половини 2023 року спостерігається поступове відсторонення депутатів від активної участі в управлінні громадою у сфері представлення та захисту інтересів виборців, контролю за роботою виконавчих органів. Їх поступово відстороняють від роботи в колективних дорадчо-консультативних органах, різко зменшується інформація про їхню діяльність на офіційних медіаресурсах.

Так, з двадцяти однієї робочої комісії, склад яких затверджувався начальником військової адміністрації у 2023 та у 2024 роках,

лише в п'яти комісіях були представлені депутати. Здебільшого їхня присутність може бути пояснена посадами, які ці депутати одночасно обіймають у виконавчих органах.

У 2023-2024 роках кількість інформаційних повідомлень про роботу місцевих депутатів в офіційному telegram-каналі "Херсонська міська військова адміністрація - Херсонська міська рада" t.me/kherson_miskrada у порівнянні з 2022 роком зменшилася у дванадцять разів і склала всього два повідомлення за рік. Зазначимо, що в цьому telegram-каналі публікується щодня 20-30 інформаційних повідомлень.

У цих умовах самі депутати не виконують ті повноваження, які їм залишилися. Так, лише одна депутатка **Оксана Погомій** публічно на своїй сторінці у facebook відвітувала про депутатську діяльність та діяльність своєї фракції.

Із зрозумілих безпекових причин депутати не ведуть офлайн-прийом виборців. Але у виборців немає й можливості записатися на онлайн-прийом до депутатів.

Погіршився рівень інформування та спілкування з виборцями через соціальні мережі. Якщо перед війною у всіх депутатів Херсонської міської ради була своя сторінка у facebook і лише один депутат наповнював її в режимі "тільки для друзів", то зараз вісім депутатів публікують або всі, або так звані "політичні" матеріали лише для друзів.

Якщо у 2022 році регулярно вели свої сторінки 28 депутатів, то у 2024 році

таких стало вже 18, які ведуть їх у режимі хоча б однієї публікації щомісяця.

На першому році повномасштабної війни регулярно повідомляли в першу чергу про свою громадську діяльність, про справи громади, власні волонтерські ініціативи 17 депутатів. На другий рік це робили вже 12 депутатів: **Віталій Белобров, В'ячеслав Білковський, Андрій Калита, Олександр Ложичев, Андрій Медведєв, Ігор Осауленко, Оксана Погомій, Дмитро Піддубний, Юрій Попутько, Андрій Сидоренко, Юрій Стельмашенко, Віктор Сухокобилін**.

Із серпня 2023 року активізувався процес припинення депутатами своїх повноважень. Припинено повноваження сімнадцяти депутатів з п'ятдесяти чотирьох, тобто 31%: п'ять депутатів з "ОПЗЖ", чотири депутати з партії Ігоря Колихаєва "Нам тут жити", по два депутати від "Слуги народу", "Європейської солідарності", "Блоку Володимира Сальдо". Повноваження ще двох депутатів від "Блоку Володимира Сальдо" було припинено після оголошення вироку суду.

Головною формою активності депутатів, як і в минулому році, залишається збір благодійної допомоги та волонтерство.

Під час обговорення результатів моніторингу голова Херсонського обласного відділення Соціологічної асоціації України **Микола Гоманюк** відзначив низький рівень довіри херсонців до військової адміністрації за результатами досліджень. На його думку, це пов'язано із концентрацією повноважень органів місцевого самоврядування у військовій адміністрації.

Депутат Бериславської районної ради кількох скликань **Олег Дядюн** зазначив, що подібна ситуація є типовою для інших громад Херсонської області. Також він вважає, що частина депутатів дискредитувала себе співпрацею з ворогом під час окупації й є необхідним перезавантажити депутатський корпус, розпустивши його.

Політичний оглядач **Володимир Молчанов** вважає, що необхідно змінювати правила відбору депутатів, запроваджувати мажоритарну систему на місцевих виборах, бо одна з причин відсторонення депутатів у невеликих громадах області, на його думку, пов'язана з тим, що обрані депутати не живуть безпосередньо в громадах та обиралися за списками політичних партій.

Під час обговорення всі погодилися із рекомендаціями експертів Причорноморського центру політичних та соціальних досліджень, які в Херсоні проводили моніторинг депутатської діяльності у межах кампанії "Атестація депутатів місцевих рад", що і військовою адміністраціям, і депутатам необхідно здійснювати заходи щодо повернення депутатів до виконання своїх повноважень у сфері:

- представлення та захисту інтересів територіальної громади та окремих виборців,
- здійснення контрольних функцій за роботою виконавчих органів влади,
- здійснення прийому виборців, з урахуванням безпекових питань, проведення роботи офлайн та онлайн,

- залучення до публічних консультацій та ухвалення рішень.

Трансляцію круглого столу можна побачити за посиланням:



Громадська кампанія "Атестація депутатів місцевих рад" спрямована на сприяння підвищенню рівня відкритості, прозорості та підзвітності виборцям депутатів 15 міських рад обласних центрів України та міста Києва, а також підвищенню поінформованості громадян про діяльність місцевих депутатів. Проект "Атестація депутатів місцевих рад" - ініціатива Одеської обласної організації ВГО "Комітет виборців України", яка реалізується за підтримки Національного фонду демократії (NED, США). У 2018 році за підтримки Міжнародного фонду "Відродження" було розроблено вебплатформу про діяльність місцевих депутатів <http://attestation.in.ua>.

За реалізацію заходів проекту в 15 регіонах відповідають представники партнерських громадських організацій.



НАСЛІДКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КАТАСТРОФИ: НА ВІДНОВЛЕННЯ ПІВДНЯ ЗНАДОБЛЯТЬСЯ ДЕСЯТКИ РОКІВ

Війна, яку розв'язала росія проти України, вже завдала довіллю збитків на суму 2,4 трильйона гривень. Ці втрати перевищують збитки від зруйнованої інфраструктури та включають засмічення земель, забруднення ґрунтів, водних ресурсів, повітря та лісові пожежі.

Станом на кінець січня 2024 року в Україні було зафіксовано 3,6 тисячі злочинів проти довкілля. У звіті, опублікованому 23 січня Обсерваторією конфліктів і навколишнього середовища спільно з Програмою ООН з навколишнього середовища, підкреслюється, що Україна, займаючи лише 6% території Європи, володіє 35% її біорізноманіття, включаючи понад 70 тисяч видів, серед яких багато рідкісних та ендемічних.

Внаслідок бойових дій постраждало понад 20% природоохоронних територій України. Близько 2 тисяч територій, що охороняються, були окуповані, а 812 заповідних об'єктів зазнали пошкодження. Найбільше постраждали степові екосистеми на півдні та сході країни.

Окрім цього, 514 об'єктів природоохоронного заповідного фонду залишаються окупованими, з них 10 національних парків, вісім заповідників і два біосферних заповідники.

Небезпека існує не тільки на тих об'єктах природно-заповідного фонду, які знаходяться під окупацією або безпосередньо близько до лінії фронту, але й на тих, які розташовані в так званих регіонах-фронтах. Саме таким регіоном зараз є Одеська область, на території якої налічується 131 об'єкт природно-заповідного фонду, в тому числі 19 загальнодержавного значення. Серед них найбільші: Дунайський біосферний заповідник, Національні природні парки "Нижньодністровський", "Тузлівські лимани" та "Куяльницький", який був створений у січні 2022 року, але й досі не запрацював.

Через війну було заповдіано шкоди 600 видам тварин, 750 видів рослин і грибів, включно з видами з Червоної Книги. Наприклад, за даними національного природного парку "Тузлівські Лимани", від впливу ворожих військових сонарів підводних і надводних човнів загинуло не менш 50 тисяч чорноморських китоподібних у 2022 та близько 20 тисяч у 2023 році.

Одним із найбільш трагічних прикладів впливу війни на довкілля є підрив греблі Каховської ГЕС, який спричинив збитки на понад 146 мільярдів гривень. Це призвело до втрати понад 14 куб. км води, знищення унікальних видів біорізноманіття, затоплення понад 600 км² територій та значного забруднення Чорного моря.

Також Міністерство захисту довкілля повідомляло про значну шкоду для біорізноманіття на Кінбурнському півострові. Там було зафіксовано 131 пожежу, що знищила до 4 мільйонів дерев. Рідкісні види рослин, як і значні площі лісів, опинилися під загрозою знищення через воєнні дії.

У 2022 році фахівці Української природоохоронної групи склали список рідкісних видів рослин, збереження яких опинилось під загрозою через війну росії в Україні.

Що потрібно для відновлення Півдня: коментар експерта

За словами еколога та співробітника нацпарку "Тузлівські лимани" **Івана Русева**, відновлення екології півдня країни може зайняти десятки років.

Наприклад, до деяких постраждалих територій нацпарку, в якому працює еколог, неможливо наразі дістатися через війну. Тому в першу чергу потрібна

перемога, щоб екологи могли добратися до тих територій.

Іван Русев розповів, як на його бачення має проходити відновлення екології Півдня, що для цього потрібно робити та що для цього робить наразі держава.

"Почнемо з моря, яке дуже постраждало від хімічного забруднення, від мазуту, від підриву Каховської ГЕС. Море потребує дуже багато часу, щоб воно само відновилося. Ще з негативних наслідків війни була масова загибель дельфінів. Ми по цьому напрямку дуже багато писали. Потрібно буде відновити популяцію дельфінів, їх у нас три види. Варто створити ділянку, вільну від впливу людини, де вони зможуть спокійно розмножуватись. І ця морська ділянка, включаючи територію біля острова Зміїний, має бути заповідною. Для того, щоб дельфіни відновили популяцію, може знадобитися десятки років, можливо, навіть п'ятдесят.

Щодо материкової частини півдня країни, особливо там, де відбулися великі пожежі, відновлення буде ще довшим, бо дерева ростуть не так швидко, як вся інша рослинність. Стосовно степів, вони відновлюються дуже швидко, для цього потрібно буде років п'ять. Проблема в тому, що багато територій заміновано або забруд-

нено різним хімічним навантаженням. На початку війни падало дуже багато снарядів, які не детонували, і ми не можемо знати, що там наразі відбувається. Це також змінює ландшафт, залишаються важкі наслідки. Тому потрібно розмінювати та очищати ці території.

Потрібно буде ретельно розглядати кожен частину екосистеми, щоб підходити до відновлення комплексно та систематично.

Наразі держава займається фіксуванням усіх випадків екокатастрофи, Міндовкілля шукає різні ресурси для допомоги Україні на повоснне відновлення, особливо в частині розмінування територій. І є вже напрацювання, як діяти. Але на місцях, де дуже запекло, неможливо зараз нічого зробити.

Я думаю, як тільки закінчиться війна, при дуже потужній роботоздатності українців і за допомогою Європи, Америки, Канади, Австралії ми зможемо разом відновити якщо не всі, то хоча б найбільші природні заповідники. А далі будемо працювати. Відновлення потребує часу".

Міжнародна підтримка та плани відновлення

28 червня 2024 року відбулася онлайн-зустріч із групою міжнародних експертів та представниками українських міністерств,

під час якої обговорювалися питання плану з реалізації Екологічного договору. Екологічний договір був представлений у лютому 2024 року та містить 50 рекомендацій для оцінки впливу війни на довкілля, компенсації збитків та забезпечення "зеленого" відновлення. Цей документ став основою для міжнародної співпраці у відновленні екосистем та інфраструктури України.

AI for Good в Україні опікується платформою Svidok.org. За допомогою цього інструменту кожен громадянин України може залишити свідчення про злочини рф, зокрема завантажити фото- та відеодокази та розповісти про екоцид росіян. Дані, зафіксовані на платформі Svidok.org, будуть надходити на "ЕкоЗагрозу", а потім над ними буде працювати Державна екологічна інспекція України.

Наразі вже зареєстровано понад 5 тисяч випадків шкоди для довкілля на понад 57,3 млрд євро. Залучення таких ініціатив дозволяє фіксувати шкоду для довкілля і забезпечити її документування для подальших юридичних дій.

На початку серпня 2024 року Міндовкілля почало працювати над дорожньою картою зеленого відновлення України. Як зазначив заступник міністра Міндовкілля з питань європейської інтеграції **Євгеній Федоренко**, створення цієї платформи є спільною українсько-німецькою ініціативою.

Ідея організації цього міжнародного майданчика вперше була озвучена Федеральною міністерською екологією Німеччини **Штеффі Лемке** у жовтні 2023 року під час конференції "United for Justice. United for Nature". Федеральне міністерство Німеччини вже оголосило про фінансову підтримку у розмірі 5 мільйонів євро.

Ми створили цей матеріал як учасники мережі "Вікно Відновлення". Все про відновлення постраждалих регіонів України дізнавайтесь на єдиній платформі recovery.win.



"МИ ПРОЙШЛИ НАЙНИЖЧУ ТОЧКУ ВІЙНИ"

ІНТЕРВ'Ю З ЯРОСЛАВОМ ГРИЦАКОМ

Одеса важлива, і те, що відбуватиметься в місті, впливатиме на країну. Але чи є у нас стратегія і де ми поставимо Одесу на карті світу? Чим схожі міста метрополії та чому для ворога Одеса залишається такою бажаною. Про вибір національної ідентичності, довіру інституціям та особистостям, які шанси дає війна. Дивіться та читайте ексклюзивне інтерв'ю з науковцем, істориком і публіцистом Ярославом Грицаком.

Чому Одеса - це метрополія?

Метрополія - це місто, яке більше за себе. Одеса - це обласний центр, але він звучить набагато далі за Одесу. Оця велика територія - це і є метрополія. Вона, як акула в ставку, - не вміщається, їй потрібна більша площа. І таких місць насправді є дуже небагато. Це переважно не столиці, бо там політична влада акумулює, а метрополія бере іншим. Переважно економікою і культурою, або освітою. Найближчі метропольні міста - це Вроцлав або Гданськ у Польщі, меншою мірою Краків. В Америці - Нью-Йорк або Сан-Франциско.

В Україні, напевно, тільки дві історичні метрополії - Львів та Одеса. Є інші міста, які мали б бути метрополією. Може, найближчим є Харків, де дуже багато було і зараз є вищих навчальних закладів, де збираються багато людей з усіх областей, але чогось бракує. Тому що метрополія, крім того, що збирає ресурс, ще й збирає людей з великих просторів. Переважно ці люди різного етнічного та релігійного походження. І тому метропольні міста вони дуже мультикультурні та багатоетнічні.

Чи можна в Одесі побачити справжню мультикультурність?

Одеса не мультикультурна, вона одноманітно російськомовна. Це не є мультикультурність. Якщо хочете побачити мультикультурність, то йдіть до Сан-Франциско чи до Нью-Йорку. Якщо ви були в Нью-Йорку, то знаєте, що в Нью-Йорку є італійське та українське село, єврейський квартал чи чайнатаун. Ти ходиш з одного місця в інше, бачиш, як там ця культура існує. Починаючи з кухні, закінчуючи театром. Звичайно, всі вони здебільшого говорять англійською мовою, але на місці - своєю мовою. Це мультикуль-

турність. В Одесі цього немає. Я не бачив, щоб на Грецькій вулиці жили греки. Ефект імперськості полягає у тому, що імперія насадила на цю мультиетнічність одну культуру.

Що із львівського процесу декомунізації варто позичити, адже він розпочався значно раніше?

Львів не перший декомунізувався. Якщо хтось хоче скаржитися на перейменування, то всі скарги адресувати Робесп'єру і Французькій революції. Це вона перша почала цей процес. Є дуже просте правило, з певного часу: чия влада, того і вулиці. І це, майже всюди процес, який відбувається останні двісті років.

Наймасовіше перейменування, яке було в Одесі, Львові чи у Криму, було радянським. Про це зараз забувають. Радянський союз, по суті, стер стару пам'ять, засадив ці всі маркси та комсомольські вулиці, знищивши всі старі, органічні назви. У тому числі й місцеві назви, які вважалися невідповідними пролетарській ідеології. У місто, яке дуже мультикультурне, насадили одноманітну культуру. Тому що імперія, це про однорідність. Міста втрачають свою особливість, і дуже особливо метропольні міста, тому що вони тоді стають дійсно обласними центрами.

Радянський союз дуже закритий. Це як чайник, що кипить, а його притискують кришкою. Із часом чайник не витримує і вибухає, і чим сильніше кришка натискається, тим більший цей вибух. Тобто кожна політична криза та зміна політичної влади приходять до того, що змінюються назви вулиць.

Радянський союз упав у Львові раніше, ніж у всьому союзі. Тому що у нас в березні 1990 року під час перших демократичних виборів до влади прийшла опозиція. Вона почала перейменування. Воно трива-



ло два роки, і це працювала міська комісія істориків, які робили пропозиції, що проходили на міську раду. Вони обговорювалися - це було у публічному просторі, в газетах. Навіть у Львові перейменування не було легке, тому що це завжди емоційно.

Тому що, знаєте, хтось приймає з болем, що зникають старі пам'ятники, не тільки якогось Радянського союзу. А це, скажімо, місце, де зустрічали перше кохання. Це все стирається. А з другого боку є бажання насадити свої. Причому дуже часто є приватні бажання, бо те, що було дуже характерно для Львова, що багато родин хотіло, щоб були вулиці, які називалися їхніми предками. Тобто ми це пережили. Зараз про це вже ніхто майже не згадає. Тому що пройшло вже майже 30 років. І про це вже ніколи не кажуть, усі заспокоїлися.

Ви зараз через це проходите. І я хочу сказати, що це процес завжди емоційний, досить важкий, конфліктний, але з ним можна жити. Це не є якась смертельна хвороба, а радше дитяче захворювання, яке треба пережити, щоб дістати повний імунітет. Головне, як на мене, те, щоб ви змогли дійти консенсусу. Щоб різні групи могли себе впізнавати в цьому місті, що воно знову

не набуло однорідності, як за радянського часу. Але це вже не мені говорити, ви маєте в самі робити.

Ви - одесити чи громадськість, чи міська рада - не знаю хто, прогавили свій шанс. Тому що є закон, який зобов'язує, що всі ці дискусії мають тривати протягом року. Якщо вони не ведуться протягом року і немає рішення, тоді автоматично воно переноситься на обласну раду. І зараз те, що ви маєте - це те перейменування, яке пропонує обласна рада.

Друге, що треба сказати, що більшість пропозицій готувалися одеситами. Склад комісії, якщо не помиляюся 9 осіб з 10 - одесити - не львів'яни чи харків'яни приїхали перейменовувати. Це було ваше рішення.

По-третє, в таких речах, звичайно, будуть певні, скажімо, російські регіони. Буде бажання зняти ті вулиці, які могли б не зніматися або давати назви, які не будуть пізнані. У нас це також було. При тому всьому, що у Львові більшість вулиць є національні, я дуже гордий, що є вулиця Джона Леннона. Покажіть інше місто в Україні, яке має таку вулицю. Чому? Тому що була група молодих людей, які наполягали, щоб така вулиця була і Львів був пізнаваний на карті світу. І це пройшло.

Звичайно, Львів має більшість вулиць, які є українські. І особливо це сталося після війни. Тому що багато імен з російськими прізвищами, авторів, зокрема останній Чехов, якого мені дуже шкода, бо я вважаю, що цілком пристойний, нормальний, російський автор, але його також перейменовували. У нас дуже багато єврейських, польських, німецьких назв. Важливо, щоб все було на цій карті.

Те, що у вас є Грецька і Польська вулиці, вулиця Качинського - це дуже добре. Питання, хто ще у вас на такій карті є? Хто ще буде пізнаватися? Скільки ви маєте відомих одеситів, які походять з міста і мають вулиці в Одесі? Тому що більшість у вас, і знов таки, без образ, з відомих одеситів, є тільки російськомовні. Є багато англомовних одеситів, одеситів з Ізраїлю. Де ці одесити на цій карті? Тобто таке враження, що Одеса була російським імперським містом. Жаботинський у своїх спогадах пише, що це місто насправді було російськомовним, але не російським.

Я б так сказав, що мають бути три рівні назв. Нижчий рівень - локальні. Вулиці, яких більше ніде немає - тільки у цьому місті. Скажімо, у Львові є Личаківська

продовження на стор. 5 >>

**<< початок
на стор. 4**

вулиця - величезний символ для поляків, українців і євреїв - це місцевий топонім. Другий рівень - це вулиці національні, які вказують на приналежність міста до цієї території - держави. Тому що все-таки це держава, нація, і Одеса не є поза державою. А третій рівень - це глобальний. У цьому рівні мають бути також і російські назви, але не домінувати, а сусідувати з іншими назвами. Питання, як ви це відтворите. Я не знаю, тому що це питання до вас.

Здається, що вимальовується новий зв'язок між Одесою та Львовом в плані комунікацій, культури та перетину інтелігенції. Ваша думка?

Ну, перш за все, знаєте, схожі оперні театри. Їх будувала одна й та сама компанія. Тому схожість є. Так, ми метропольні та інстинктивно пізнаємося. Коли ми приїжджаємо до міста, метропольний статус ти можеш не пояснити, а інстинктивно його вбачаєш.

Питання, чи ми не знищимо комунікації? Тому що дивиться, дві речі є. Хто б там не казав про дерусифікацію, ми повинні признати, що дерусифікатор в Україні зараз є путін. Це він дерусифікує. Тому що у його виконанні російська культура та мова - це мова агресії, причому глобальної загрози. Я повторю думку мого приятеля, який сам є професором в Единбурзі - соціальним лінгвістом. Дуже проста теза, яка мені до голови не прийшла: немає ні одної

російськомовної країни, яка була б демократією. Є англословні, німецькомовні та іспаномовні країни. Навіть Гонконг є демократією. Що не так з російською мовою? Та нічого не так з російською мовою. Вона нормальна, інша мова є, але не функціонує як ця культура. Тому що зараз російська мова та культура - це мова агресії. Це мова браку свободи. Це територія, де забороняють youtube. Всі хто має інші думки або вмирають, або сидять зараз у в'язниці. Це дуже важливо. Тобто головним дерусифікатором України є сам путін. При чому ця дерусифікація не тільки в Україні, а й у всьому світі відбувається.

Мало це хто знає, а й статистика це показує. Минулого року вперше російська мова вибула з-поміж десяти найбільших мов світу. Знаєте, хто замінив? Португальська. Португальська мова має більше не тільки носіїв, але й людей, які обирають цю мову для навчання. Російська втрачає свою привабливість і перестає бути глобальною мовою. Тому що путін закриває росію, робить таке гетто, закручує росію в консервну банку. А жодна країна не може так функціонувати.

Натомість Україна зараз є дуже глобальна, тому що те, що робиться тут, - вирішує долю не тільки України, а величезного простору. На мою думку, зараз є один такий ще простір, який має такий самий рівень впливу на політику - це ізраїльсько-палестинський конфлікт. Можливо, з'явиться Тайвань. Якщо ми зараз хочемо йти у глобальний світ, то Україна є кращою

платформою, ніж росія. Тому що росія закривається, а Україна відкривається.

Я не кажу, що це обов'язково станеться. Але чи ми скористаємося - дуже важливо. Тут багато, що треба зробити. Так само як ми робили це у Львові. Треба мати певну візію і стратегію для самої України. Але моя теза, чому Одеса дуже важлива. Тому що те, що буде робитися в Одесі, сильно впливатиме. Формула яку задасть Одеса вдало чи не вдало - буде впливати на те, що буде із самою Україною.

Насправді, територія за яку найбільше переживали та найбільш вразлива була, - це Одеса, а не Донбас, навіть не Крим. Можливо, Харків, але йдемо в Одесу більше, бо це Чорноморський берег. Це ключове. Тому що ідея путіна відрізати Україну повністю від моря. Так само як це робили степові народи. Дуже важливо, що Україна мусить мати доступ до великого глобального світу і через цей простір. Тому що зараз в глобальному світі все більшу роль відіграють люди. А Одеса - це ключ також і до Києва.

Європейське населення, яке жило понад 80 років у мирі, розуміє, що наша війна змінить і їх?

Залежить, про яку Європу говоримо, вона дуже неоднорідна, як і Одеса. Зараз Одеса, може, більш однорідна, ніж Європа. Якщо Британія, то британцям не треба пояснювати, що робиться в Україні, бо це резонує з їхньою історією. Те, що вони мали у 1940 році, коли Британія

була єдиною, яка боролася проти нацистського режиму, який оволодів, по суті, всією Європою. Тут не треба їм пояснювати. Дуже схожа ситуація в наших сусідів: в поляків, чехів, у наших всіх балтійських сусідів: Литва, Латвія, Естонія. Як не дивно, і це дуже приємно, це Німеччина, яка зробила карколомний стрибок. Але інший тип країни, який дуже підтримує - Фінляндія, Швеція і Норвегія. Тобто вимальовується щось таке, як лінія Північ-Південь.

Північ Європи розуміє дуже важливу загрозу і вважає, що треба перебудувати. На Британії більш сильно помітно, яка вважає, що війна надовго і готова допомагати Україні довго. І маємо Південь, який красивий, але безнадійної наївності люди. Звичайно, там є багато італійців, які розуміють, але більшості не пояснити, ради чого українці так довго борються. Головна претензія - чому так довго воюють, чому досі не закінчили? У їхній уяві Зеленський винний тому, що так довго. Не путін, а Зеленський, бо Україна мала би давно здатись. І це мало би жити. В мене таке відчуття, я не маю твердої соціології, але ці європейці, які освічені, - вони проукраїнські. Ці європейці, які не є освічені, - переважні популісти. Їм глибоко байдуже, що буде з цим світом.

Щастя для України, що переважно на виборах виграють партії, які представляють перших, а не других.

Які шанси для нас дала така криза, як війна?

Війна - це найрадикальніша криза, яка може бути. Війна дала євроінтеграцію. Тому що останні понад двадцять років, ми чули від Брюсселя слово "ні" - у кращому випадку асоціацію. Минуло три місяці війни і увімкнулося зелене світло на євроінтеграцію.

Друга річ є, що війна має зрівняльнювальний ефект. Від війни страждають всі, але пропорційно найбільше - найбагатші. Тому ми бачимо, як на наших очах, не то, що зникає ієрархічний лад, але сильно послаблюється. Крім цього війна дає можливість швидкої зміни еліти. Приходять молоді люди - вдається чи ні - це інша справа. Ефект Зеленського чи Сирського вважається важливим, бо

це навіть тип командирів, як би там не говорили.

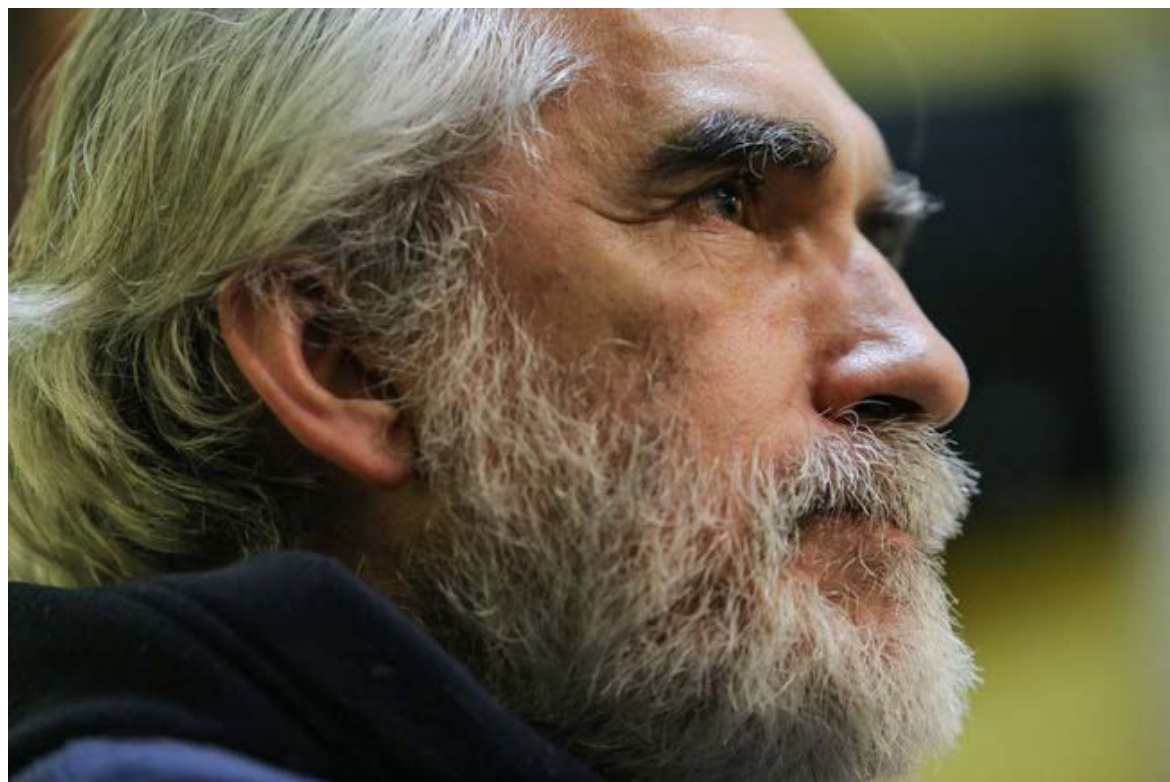
Я маю таку тезу. Якщо дивитися на Україну, треба розуміти, що це молода національна держава. І тому ми не маємо рівняти Україну з сучасною, а з молодією Францією чи Польщею. Бо Польща здобувала незалежність, то додамо 300 років і будемо бачити, що сталося з країною за той час. Польща пройшла і через вбивство президентів і страшну корупцію, і навіть на якийсь час зникла з карти світу, тому що була війна і відродилися.

Чи Фінляндія, чи Франція початку 19-го століття, чи та сама Америка. І ми бачимо типові кризи молодих держав. Тому що молоді держави - нестабільні, вони виникають зі старих імперій. Молода еліта приходить до влади, яка мусить виробити певні правила гри. І це приходить до громадянських конфліктів, включно з війнами. Також дуже часто ці молоді держави стають об'єктом старих хижаків, які нападають.

Ми не маємо жодної успішної держави сучасності, яка б не пройшла через те, що приходить зараз Україна. Декілька років воїн, потрясіння і революції. В середньому кажуть, що триває 50 років. Це дуже середній показник. Часом і довше ставалося. Франція - 100 років, поки вона це все сформувала. Але ще дуже важливо, що без цього не можна. Тому що старий режим вмирає дуже повільно.

Війна створює цю можливість, ситуацію, коли з'являється розуміння, що гірше вже бути не може. Треба щось радикально міняти. Тому що я маю таку цинічну тезу, що люди ліниві і з власної волі нічого не роблять. Вони мають бути в сильній стресовій ситуації - кризи.

Переглянути повне інтерв'ю з паном Ярославом, а також іншими українцями та українками, які змінюють країну на краще, можна на каналі:



ЛЯЛКОВУ ВИСТАВУ З МІННОЇ БЕЗПЕКИ ПРОВЕЛИ ДЛЯ ДІТЕЙ ТАТАРБУНАРСЬКОЇ ГРОМАДИ

У рамках спільних навчальних заходів з безпечного поведіння в умовах воєнних дій представники Громадського центру правосуддя в м. Татарбунари, Білгород-Дністровського РУ ГУ ДСНС в Одеській області та аматорського лялькового театру церкви "Слово віри" провели 28 липня 2024 року для дітей оздоровчого табору "Літо надії" лялькову виставу з мінної безпеки. За допомогою такої цікавої ігрової форми комунікації з дітьми вдалося наголосити на основних правилах поведіння з вибухонебезпечними предметами. Візуалізовані стенди допомогли дітям розібратися з видами небезпечних предметів та побачити, як вони виглядають. Формат лялькової вистави виявився дуже ефективним способом інформаційно-навчальної роботи з безпекових питань для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, який доцільно впроваджувати більш широко.

28 липня 2024 року до літнього оздоровчого табору "Літо надії", організованого помісною церквою с. Струмок Татарбунарської громади Одеської області, завітали представники Громадського центру правосуддя, Білгород-Дністровського РУ ГУ ДСНС в Одеській області та аматорські артисти лялькового театру церкви "Слово віри" з м. Татарбунари. Для дітей, які перебували на оздоровленні, показали лялькову виставу з мінної безпеки. Ідея використати лялькову виставу для роз'яснення правил мінної безпеки належить рятувальнику з міста Татарбунари **Віталію Мукієнку**. Спільно з місцевими активістами ініціатори пошили ляльки та розробили сценарій безпекової вистави.

Як відзначив керівник Громадського центру правосуддя в м. Татарбунари **Леонід Семененко**, просвітницька робота серед дітей з безпекових питань - один з основних напрямків співпраці Громадського центру правосуддя та представників ДСНС:

„ Серед інших безпекових викликів розповідаємо дітям про небезпеку, яку несуть мінно-вибухові пристрої. У тісній та плідній співпраці з головним інспектором Білгород-Дністровського РУ ГУ ДСНС в Одеській області підполковником служби цивільного захисту Сергієм Івасенком та волонтером, працівником місцевого підрозділу ДСНС Віталієм Мукієнком завітали до села Струмок, де на базі місцевої церкви діє літній оздоровчий табір для дітей. Форма просвітницького тренінгу мала вигляд лялькової вистави, яку допомагали ставити актори аматорського лялькового театру церкви "Слово Віри" з міста Татарбунари”.



Під час лялькової вистави діти дізналися про ті виклики, які можуть статися у разі недотримання ними поведінки поведіння з мінно-вибуховими предметами.

Разом із учасниками вистави переживали за здоров'я головного героя, який попри настанови дорослих взяв до рук мінно-вибуховий предмет, котрий знайшов на землі. Цей предмет вибухнув, і лише зусиллями друзів та рідних головний герой вистави залишився живим.

Візуалізовані стенди допомогли дітям також розібратися з видами небезпечних предметів та побачити, як вони виглядають. Головний інспектор ДСНС та підполковник служби цивільного захисту **Сергій Івасенко** продемонстрував дітям макети мін та інших вибухових пристроїв. Рятувальник також розповів про те, що вибухонебезпечний предмет може бути замаскований під іграшку, мобільний телефон або навіть ручку. Спеціаліст продемонстрував зразки протипіхотних мін, серед яких "міни-метелики" незвичної форми, корпус яких виготовлений з пластику і може бути різних кольорів.

Також дітям пояснили, що під час обстрілу деякі снаряди можуть спрацювати не відразу. Тому варто зрозуміти, що такі

предмети готові вибухнути будь-якої миті. Те, що здається частиною чи уламком, також може містити заряд і бути небезпечним. Вибухівка може бути захована навіть у портфелі, торбинки, пакунки та залишена в багатолюдних місцях. Сумку з вибухівкою від звичайної відрізати важко. Тому бездоглядні предмети в транспорті, дворі, магазині вимагають особливої уваги. Дітям до них не слід наближатися, потрібно повідомити дорослих, які передадуть інформацію поліції.

Діти в ігровій формі розбирали конкретні ситуації, де обов'язково мали інформувати про знахідки дорослих та оператора лінії "101".

Віталій Мукієнко провів з дітьми різні рухливі ігри, направлені на те, аби діти відчули ту небезпеку, яку несуть незнайомі для них предмети та у результаті дії яких можна залишитися без кінцівок або ж незрячим. Спільно з дітьми в ігровій формі відпрацювали основні правила безпеки, серед яких також були навички не піддаватися паніці. Наприклад, під час вивчення ситуації з вибухом всередині приміщення наголошувались правила не торкатися пошкоджених конструкцій та дротів, захищати органи дихання хустинкою чи шматком тканини.



Громадський центр правосуддя в м. Татарбунари працює як мультифункціональний хаб, який впроваджує людиноорієнтований підхід на місцевому рівні та допомагає громадам впоратися з правовими, безпековими та гуманітарними викликами, пов'язаними з військовою агресією РФ проти України.

Проєкт "Розбудова Громадського центру правосуддя в м. Татарбунари в умовах війни/післявоєнного відновлення" впроваджується Одеською обласною організацією ВГО "Комітет виборців України" за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми "Справедливість для всіх".

ЯКИЙ ПОРЯДОК ПОДАВАННЯ ТА РОЗГЛЯДУ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕТИЦІЙ

Завдяки процесам цифрової трансформації в Україні стало можливим подання такого особливого виду колективних звернень як електронні петиції. У правовій консультації представники Ренійського ресурсного центру для неурядового сектору, який працює в Одеській області, окреслили особливості електронної петиції та вимоги до її змісту, а також надали алгоритми подання петиції. Окремо правники розглянули особливості розгляду електронних петицій органами влади та перелічили випадки, коли петиції можуть ними не розглядатися. В публікації також наведено актуальний досвід використання інструментарію електронних петицій жителями Одеської області.

Що таке електронна петиція

Електронна петиція

це форма колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України або органу місцевого самоврядування. За умови набрання необхідної кількості голосів, таке звернення підлягає обов'язковому розгляду.

Які вимоги до змісту електронної петиції

В електронній петиції має бути викладено суть звернення, зазначено прізвище, ім'я, по батькові автора (ініціатора) електронної петиції, адресу електронної пошти. На вебсайті відповідного органу або громадського об'єднання, що здійснює збір підписів, обов'язково зазначаються дата початку збору підписів та інформація щодо загальної кількості та переліку осіб, які підписали електронну петицію.

Електронна петиція не може містити заклики до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, заклики до вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини.

Відповідальність за зміст електронної петиції несе автор (ініціатор) електронної петиції.

Як подати електронну петицію

Для створення електронної петиції її автор (ініціатор) заповнює спеціальну форму на офіційному вебсайті органу, якому вона адресована, або вебсайті громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронних петицій, та розміщує текст електронної петиції.

Електронна петиція оприлюднюється на офіційному вебсайті відповідного органу або на вебсайті громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронних петицій, протягом двох робочих днів з дня надсилання її автором (ініціатором).

У разі невідповідності електронної петиції встановленим вимогам оприлюднення такої петиції не здійснюється, про що повідомляється автору (ініціатору) не пізніше строку, встановленого для оприлюднення.

Дата оприлюднення електронної петиції на офіційному вебсайті є датою початку збору підписів на її підтримку. Відповідні органи державної влади, органи місцевого самоврядування та громадські об'єднання під час збору підписів на підтримку електронної петиції зобов'язані забезпечити:

- безоплатність доступу та користування інформаційно-телекомунікаційною системою, за допомогою якої здійснюється збір підписів;
- електронну реєстрацію громадян для підписання петиції;
- недопущення автоматичного введення інформації, у тому числі підписання електронної петиції, без участі громадянина;
- фіксацію дати і часу оприлюднення електронної петиції та підписання її громадянином.

Які особливості розгляду електронних петицій органами влади

Відповідно до чинного законодавства, розгляд електронної петиції здійснюється невідкладно, але не пізніше десяти робочих днів з дня оприлюднення інформації про початок її розгляду.

Відповідь на електронну петицію не пізніше наступ-

ного робочого дня після закінчення її розгляду оприлюднюється на офіційному вебсайті органу, якому вона була адресована, а також надсилається у письмовому вигляді автору (ініціатору) електронної петиції та відповідному громадському об'єднанню, яке здійснювало збір підписів на підтримку відповідної електронної петиції.

У разі визнання за доцільне викладені в електронній петиції пропозиції можуть реалізовуватися органом, якому вона адресована, шляхом прийняття з питань, віднесених до його компетенції, відповідного рішення. Наприклад, можливе ініціювання законопроектів щодо законодавчого урегулювання порушених у петиції питань.

Інформація про кількість підписів, одержаних на підтримку електронної петиції, та строки їх збору зберігається не менше трьох років з дня оприлюднення петиції.

Чи можуть не розглянути електронну петицію

Електронна петиція, яка у встановлений строк не набрала необхідної кількості голосів на її підтримку, після завершення строку збору підписів буде розглядатися як звернення громадян.

Стосовно вимог щодо кількості голосів та строку, відведеному на їх збір, законодавство містить наступну інформацію.

Електронна петиція, адресована Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, розглядається за умови збору на її підтримку не менш як 25 тисяч підписів громадян протягом не більше трьох місяців з дня оприлюднення петиції.

Вимоги до кількості підписів громадян на підтримку електронної петиції до органу місцевого самоврядування та строку збору підписів визначаються ста-

тотом територіальної громади.

Але стосовно подання електронних петицій до органів місцевого самоврядування існують законодавчі рамки. Так, електронна петиція підлягає розгляду органом місцевого самоврядування за умови збору на її підтримку протягом не більше як трьох місяців з дня її оприлюднення такої кількості підписів у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, де проживає:

1. до 1 тисячі жителів - не менше 50 підписів;
2. від 1 тисячі до 5 тисяч - не менше 75 підписів;
3. від 5 тисяч до 50 тисяч - не менше 100 підписів;
4. від 100 тисяч до 500 тисяч - не менше 250 підписів;
5. від 500 тисяч до 1 мільйона - не менше 500 підписів;
6. понад 1 мільйон - не менше 1 тисячі підписів.

Таким чином, органи місцевого самоврядування у статутах територіальних громад мають дотримуватися вищенаведених законодавчих рамок щодо вимог стосовно подання електронних петицій.

Чи використовують інструментарій електронних петицій жителі Одещини

За аналізом із відкритих джерел можна побачити, що жителі Одеської області активно ініціюють подання електронних петицій та збирають підписи. Щодо Ренійської територіальної громади, найбільш поширеними є петиції до Президента України, зокрема, щодо присвоєння статусу Героя України захисникам України, членам громади.

Стосовно подання електронних петицій до органів місцевого самоврядування, цей процес є менш поширеним. Наприклад, норматив-

но-правовими актами, виданими Одеською міською радою, передбачено, що петиція може бути подана через сервіси подачі електронних петицій Одеської міської ради - сервіс подання електронних петицій або розділ "Петиції" мобільного застосунку. Станом на момент публікації матеріалу відповідний сервіс тимчасово закрито і його неможливо використовувати для подання петиції.

Для отримання більш детальної інформації з цього та інших правових питань у сфері діяльності неурядових організацій, звертайтеся до ресурсних центрів підтримки місцевих неурядових організацій, громадських ініціатив та волонтерських спільнот:

РЕНІЙСЬКИЙ РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР

На базі ГО "Регіональний аналітичний центр" (Одеська область):

Марія Пісковець
тел. 0689213861
mpiskovec64@gmail.com

ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР

На базі ГО "Агентство економічного розвитку" (Миколаївська область):

Вікторія Савчук
тел. 0665043006
savchuk@aer.net.ua

БІЛОЗЕРСЬКИЙ РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР

На базі ГО "Білозерський центр регіонального розвитку" (Херсонська область):

Катерина Оксенюк
тел. 0950874860
bilozerka.center@gmail.com



Регіональні ресурсні центри для підтримки місцевих неурядових організацій, громадських ініціатив та волонтерських спільнот створені та працюють як інституційні осередки розбудови неурядового сектору та підтримки соціальної згуртованості на місцевому та регіональному рівні, в рамках партнерської ініціативи "Підтримка неурядового сектору Півдня України задля відновлення громад та регіону", яка впроваджується Одеською обласною організацією ВГО "Комітет виборців України".

ЯК "СУСІДСЬКА ВАРТА" ДОПОМАГАЄ ПІДВИЩИТИ БЕЗПЕКУ В ГРОМАДІ

В Татарбунарській громаді на Одещині розвивається безпекова ініціатива "сусідська варта", яка направлена на самоорганізацію мешканців мікрорайону/села для допомоги органам правопорядку та комунальним установам з благоустрою в умовах воєнного стану. Розвитком "сусідської варти" на Одещині опікується Громадський центр правосуддя, який не лише супроводжує роботу цієї ініціативи в Татарбунарській громаді, але і поширює досвід серед інших зацікавлених громад. З метою представлення та популяризації досвіду діяльності "сусідської варти" для зацікавлених громад представники Громадського центру правосуддя підготували публікацію, у якій розкрили сутність функціонування та основи партнерства "сусідської варти".

Як функціонує "сусідська варта"

"Сусідська варта" - це активні мешканці певного мікрорайону в рамках населеного пункту, які самоорганізувалися та налагодили співпрацю з органами правопорядку та місцевою владою задля підвищення безпеки на відповідній території.

"Сусідська варта" може працювати на базі громадських організацій чи ОСББ, а також як ініціативна група без формального статусу. Зазвичай групи "сусідської варти" складаються з координатора, відповідальних за окремі житлові осередки (будинки чи вулиці), активних мешканців. Особливо корисне долучення до "сусідської варти" пенсіонерів-правоохоронців.

Елементи "сусідської варти":

- "Безпека житла" - мешканці дбають про безпеку будинку/вулиці та звертають увагу на будь-які підозрілі дії;
- "Турбота про територію" - мешканці підтримують благоустрій та створюють умови, які мінімізують безпекові ризики в мікрорайоні;
- "Взаємодія з поліцією" - мешканці обмінюються інформацією з поліцією та впроваджують спільні профілактичні ініціативи;
- "Підтримка сусідів" - мешканці витягують один одного зі снігових заметів, допомагають у випадку хвороби та ліквідації житлово-комунальної аварії, інформують про важливі новини.

Для кожного багатоквартирного будинку (вулиці в



приватному секторі) проводиться оцінка безпекових ризиків, зокрема щодо наявності відеоспостереження, сигналізації, освітлення, укриття, огороження. Ці фактори враховуються в поточній діяльності та допомагають визначити безпекові пріоритети.

Група "сусідської варти" має спільний канал комунікації (групу в соціальних мережах), де обмінюються оперативною інформацією про підозрілих незнайомих та транспортні засоби, спрацювання сигналізації, загрози обстрілів, виникнення пожеж та інші надзвичайні ситуації.

З ким співпрацює "сусідська варта"

Поліція (першочергово поліцейські офіцери громади):

- повідомлення про підозрілих людей та транспортні засоби;
- повідомлення про правопорушення чи спроби їх вчинити;

- участь у якості понятих при здійсненні слідчо-оперативних дій;
- допомога в пошуку свідків та доказів правопорушень;
- поширення орієнтувань та інших повідомлень поліції;
- сприяння заходам забезпечення публічного правопорядку;
- допомога при здійсненні превентивних поліцейських заходів;
- сприяння в попередженні незаконного обігу наркотичних засобів та азартних ігор;
- сприяння в заходах щодо забезпечення безпеки на дорогах;
- організація навчання з безпечного поведіння.

Місцеве самоврядування (першочергово старости та представники сфери благоустрою):

- повідомлення про по-

рушення правил благоустрою;

- сприяння в здійсненні заходів із благоустрою;
- повідомлення про неналежну роботу системи оповіщення;
- сприяння в обладнанні та збереженні укриттів;
- інформування про роботу укриттів;
- допомога в здійсненні заходів з енергетичної безпеки;
- допомога в облаштуванні пунктів обігріву;
- повідомлення про житлові будинки, які покинуті власниками та знаходяться без догляду.

"Сусідська варта" також співпрацює з ДСНС щодо реагування на надзвичайні ситуації. Взаємодія здійснюється на партнерських засадах та корисна для усіх сторін. Місцеві мешканці стають більш захищеними та згуртованими, органи поліції, ДСНС та місцевого самоврядуван-

ня більш ефективно виконують свої повноваження та підвищують довіру в громаді.

"Сусідська варта" в Татарбунарській громаді

Перші дві групи "сусідської варти" з'явилися в місті Татарбунари у 2019 році завдяки співпраці Громадського центру правосуддя та відділення поліції №2 Білгород-Дністровського РВП ГУНП в Одеській області.

Наприкінці 2022 року з основними партнерами підписано базовий протокол співпраці, яким узгоджено сфери взаємодії, визначено відповідальних за координацію та збільшено кількість груп "сусідської варти" з двох до десяти.

У травні 2024 року підписано додатковий протокол координації спільної діяльності на рівні старостатів.

Постійними формами співпраці стало проведення неформальних зустрічей "кава з поліцейськими" та відстежування оперативної ситуації через муніципальне відеоспостереження.

В умовах воєнного стану "сусідська варта" також впроваджує заходи з енергетичної безпеки та інформує про загрози обстрілів.

Більше про діяльність Громадського центру правосуддя в м. Татарбунари за посиланням:



Громадський центр правосуддя в м. Татарбунари працює як мультифункціональний хаб, який впроваджує людиноорієнтований підхід на місцевому рівні та допомагає громадам впоратися з правовими, безпековими та гуманітарними викликами, пов'язаними з військовою агресією РФ проти України.

Проект "Розбудова Громадського центру правосуддя в м. Татарбунари в умовах війни/післявоєнного відновлення" впроваджується Одеською обласною організацією ВГО "Комітет виборців України" за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми "Справедливість для всіх".

Ця публікація здійснена за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми "Справедливість для всіх". Погляди авторів, викладені у цьому виданні, не обов'язково відображають погляди Агентства США з міжнародного розвитку або уряду Сполучених Штатів Америки.

ЯКИМИ Є ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ

Інститут шлюбного договору вже давно існує у світовій практиці. В Україні він відносно новий, з'явився тільки у 1992 році із внесенням доповнень до Кодексу про шлюб та сім'ю. Ставлення до нього у нашому суспільстві контрверсійне: одні вважають образливим укладення подібного договору, адже планують жити довго і щасливо, без спорів щодо майна, тоді як інші наполягають на його укладенні з метою максимально деталізувати шляхи вирішення спірних ситуацій у шлюбі та у разі його припинення. Адвокатка та юрист приймальні Української Гельсінської спілки з прав людини в м. Одеса Юлія Лісова і Артем Таукач надають юридичну консультацію стосовно поняття та сторін шлюбного договору, його форми, навели приклади правовідносин, які можуть бути врегульовані за допомогою шлюбного договору. У правовій консультації також деталізовано порядок внесення змін до договору, відмови від нього та визнання договору недійсним у судовому порядку.

Що вважається шлюбним договором та хто має право на його укладення

Шлюбний договір - це договір щодо вирішення питань життя сім'ї, яким регулюються майнові відносини між подружжям, у тому числі визначаються їхні майнові права та обов'язки як батьків.

Шлюбний договір може бути укладено особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжям. На укладення шлюбного договору до реєстрації шлюбу, якщо його стороною є неповнолітня особа, потрібна письмова згода її батьків або піклувальника, засвідчена нотаріусом.

Важливо зазначити, що особи, які проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу, не можуть укласти між собою шлюбний договір.

Також виділяють вимогу щодо особистого укладення шлюбного договору подружжям або нареченими. Вартою уваги в даному контексті є постанова Верховного Суду від 25 вересня 2019 року по справі №757/10715/17. У даній справі подружжя у 2013 році уклало шлюбний договір через своїх уповноважених представників. Представники діяли на підставі чинних, нотаріально посвідчених довіреностей, текстом яких було передбачено право представників на укладення відповідного шлюбного договору і визначені умови, на яких договір укладався. Згодом один із подружжя вирішив оскаржити шлюбний договір та подав позовну заяву про визнання договору недійсним. Верховний Суд позов задовольнив і визнав, що сімейні особисті немайнові та майнові від-

носини між подружжям є такими, що тісно пов'язані з особою. У вказаній справі суд дійшов висновку, що шлюбний договір не може укладатись за дорученням, оскільки представнику заборонено вчиняти правочин, який може бути вчинений лише тією особою, яку він представляє.

Якою є форма шлюбного договору

Шлюбний договір укладається в письмовій формі у трьох оригінальних примірниках і нотаріально посвідчується.

Варто зазначити, що згідно з частиною першою статті 220 Цивільного кодексу України, у разі недоержання сторонами вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору такий договір є нікчемним.

Які правовідносини можуть бути врегульовані за допомогою шлюбного договору

1. Шлюбним договором регулюються майнові відносини між подружжям, визначаються їхні майнові права та обов'язки;
2. Шлюбним договором можуть бути визначені майнові права та обов'язки подружжя як батьків;
3. Шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми;
4. Шлюбний договір не може зменшувати обсягу прав дитини, а також ставити одного з подружжя у надзвичайно невідгідне матеріальне становище.

Поняття "надзвичайно невідгідне матеріальне становище" не визначено чинним законодавством.

Верховний Суд у постанові від 28 січня 2015 року по справі №6-230цс14 зазначив, що категорія "над-

звичайно невідгідне матеріальне становище" має оціночний характер і підлягає доведенню у порядку, передбаченому процесуальним законодавством.

Якщо умови шлюбного договору ставлять одну з його сторін у надзвичайно невідгідне матеріальне становище, це є підставою для визнання шлюбного договору недійсним у судовому порядку. Оскільки категорія "надзвичайно невідгідне матеріальне становище" є оціночною, підтвердити або спростувати, що умови шлюбного договору ставлять одну із сторін у таке становище, можливо лише шляхом порівняння вартості майна, що за умовами оспорюваного договору переходить у власність кожної із сторін у разі розірвання шлюбу - до такого висновку прийшов суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (КЦС/ВС) **Усик Г.І.** в Окремій думці від 25 листопада 2020 року по справі №201/4255/16-ц.

Також судовою практикою підтверджується, що умови шлюбного договору, за якими все набуває у шлюбі майно (або абсолютна більшість майна) є особистою приватною власністю одного з подружжя є такими, що ставлять іншого з подружжя у надзвичайно невідгідне матеріальне становище - до відповідного висновку прийшов суд у постанові від 26 лютого 2020 року по справі №755/19197/18.

5. За шлюбним договором не може передаватись у власність одному з подружжя нерухоме майно та інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації.

Окрім вищезазначених законодавчих вимог щодо змісту шлюбного договору, він не може обмежувати засади добровільності шлюбного союзу,

рівноправності подружжя, турботи про добробут і розвиток дітей тощо. Хоча це прямо не визначено в законі, проте прямо прослідковується в судовій практиці. Як зазначив Верховний Суд у постанові від 25 листопада 2020 року по справі №201/4255/16-ц, подружжя не вправі у договорах між собою визначити такі умови, реалізація яких призводитиме до істотного дисбалансу між правами та обов'язками кожного із подружжя.

Який строк дії шлюбного договору

Якщо шлюбний договір укладено до реєстрації шлюбу, він набирає чинності у день реєстрації шлюбу. У той же час, якщо шлюбний договір укладено подружжям, він набирає чинності у день його нотаріального посвідчення.

Також у шлюбному договорі може бути встановлено загальний строк його дії, а також строки тривалості окремих прав та обов'язків. У шлюбному договорі може бути встановлена чинність договору або окремих його умов і після припинення шлюбу.

Як змінити умови шлюбного договору або відмовитися від нього

Законодавством встановлено, що одностороння зміна умов шлюбного договору не допускається. Шлюбний договір може бути змінено спільною заявою подружжя. Угода про зміну шлюбного договору нотаріально посвідчується.

Також на вимогу одного з подружжя шлюбний договір за рішенням суду може бути змінений, якщо цього вимагають його інтереси, інтереси дітей, а також непрацездатних повнолітніх дочки, сина, що мають істотне значення.

Одностороння відмова

від шлюбного договору не допускається. Подружжя має право відмовитися від шлюбного договору за спільним волевиявленням. У такому разі, за вибором подружжя, права та обов'язки, встановлені шлюбним договором, припиняються з моменту його укладення або в день подання нотаріусу заяви про відмову від нього.

Чи можливо визнати шлюбний договір недійсним

Відповідно до статті 103 СК України шлюбний договір на вимогу одного з подружжя або іншої особи, права та інтереси якої цим договором порушені, може бути визнаний недійсним за рішенням суду.

Основні підстави визнання шлюбного договору недійсним:

- Порушення нотаріальної форми договору, а також укладення шлюбного договору неповнолітніми особами, які беруть шлюб без згоди їхніх батьків або піклувальника;
- Неналежний суб'єктний склад (укладення договору недієздатними особами або такими, що не мають необхідного обсягу дієздатності);
- Зменшення обсягу прав дитини, які встановлені СК України;
- Включення умов, які ставлять одного з подружжя у надзвичайно невідгідне матеріальне становище;
- Укладення договору під впливом обману, насильства;
- Помилка однієї зі сторін договору;
- Порушення шлюбним договором норм закону (наприклад, включення в договір положень, що стосуються особистих прав і обов'язків подружжя або їхніх неповнолітніх дітей) тощо.

Одеська громадська приймальня УГСПЛ надає правову допомогу постраждалим від війни за підтримки Програми Агентства США з міжнародного розвитку (USAID Ukraine - USAID Україна) "Права людини в дії", яка виконується Українською Гельсінською спілкою з прав людини.

У світі USAID є однією з провідних установ у сфері розвитку, яка виконує роль каталізатора цих процесів та допомагає досягати позитивних результатів. Діяльність USAID є проявом добротності американського народу, а також підтримує просування країн-отримувачів до самостійності та стійкості та сприяє забезпеченню національної безпеки та економічного добробуту США. Партнерські стосунки з Україною USAID підтримує з 1992 року; за цей час, загальна вартість допомоги, наданої Україні з боку Агентства, склала понад 3 млрд доларів США. До поточних стратегічних пріоритетів діяльності USAID в Україні належать зміцнення демократії та механізмів досконалого врядування, сприяння економічному розвитку та енергетичній безпеці, вдосконалення систем охорони здоров'я та пом'якшення наслідків конфлікту у східних регіонах. Для того, щоб отримати додаткову інформацію про діяльність USAID, можете звертатися до Відділу зв'язків з громадськістю Місії USAID в Україні за тел. +38 044 521-57-53.

ПОНАД ЧОТИРИ ТИСЯЧІ ЖИТЕЛІВ ГРОМАД-УЧАСНИЦЬ ПРОЄКТУ "БЮДЖЕТНА ПАРТИСИПАЦІЯ ВІД А ДО Я" ВЗЯЛИ УЧАСТЬ У ДНЯХ БЮДЖЕТУ

У 20 громадах-учасницях проєкту "Бюджетна партисипація від А до Я", що реалізується Громадським Партнерством "За прозорі місцеві бюджети!" за підтримки Проєкту USAID "ГОВЕРЛА", відбулися Дні бюджету, в яких сукупно взяли участь більше чотирьох тисяч місцевих жителів.



Разом з експертами й експертками Партнерства очільники громад, фінансисти, представники комунальних установ презентували буклети "Бюджети для громадян", у яких зрозумілою мовою за допомогою інфографік пояснюється бюджетний процес, проводили неформальні зустрічі з жителями (наприклад, у форматі кавування/чаювання, спілкування тощо), а також заохочували учасників і учасниць заходів подавати свої пропозиції до проєктів бюджетів громад на 2025 рік. Також експерти Партнерства провели у громадах уроки фінансової грамотності для молоді.

Окрім цього, кожна громада додала креативних елементів у проведення Днів бюджету. Наприклад, у Рокитнівській громаді (Рівненщина) організували театралізовану виставу "Як готували та ділили бюджет-коровай", у Тетерівській (Житомирщина) зробили виставу "Як Кайдаші бюджет ділили", у Рожищенській громаді (Волинь) організували вікторину на знання бюджетних термінів, де за кожен правильну відповідь отримували грошову одиницю громади - рожкоїн, у Боратинській

громаді (Волинь) зробили настільний бюджетний симулятор "Інвестуй у розвиток громади", а в Острозькій (Рівненщина) всі охочі брали участь у фінансово-історичному квесті "Знайди Острожика". Крім того, у ці дні проходили концерти, конкурси дитячого малюнка, кулінарні виставки (наприклад, серед "експонатів" були печиво у вигляді банкнот, торти, що символізували бюджет тощо) та інтелектуальні ігри на тему фінансів і бюджету.

"Громади доклали неймовірних зусиль, аби заходи про бюджет були максимально цікавими, оригінальними, щоб залучити якомога більше жителів і щоб кожен і кожна незалежно від віку чи сфери діяльності знайшли для себе щось корисне. Це необхідно, аби залучити жителів до бюджетного процесу, отримувати пропозиції до проєктів бюджету, щоб люди відчували, що їхня думка важлива і що вона враховується. Тож ми дуже раді, що громади так активно взяли участь у цій діяльності і реалізували стільки творчих ідей", - розповів координатор Партнерства **Анатолій Бойко**.

"Особисто я дуже вражена креативністю і творчістю громад щодо підготовки до Днів бюджету. Наприклад, театралізовані вистави про бюджет - це щось неймовірне. Я бачила, що всі учасники також були в захваті. Саме так - креативно і цікаво - потрібно подавати інформацію про бюджет громади, про ті складні цифри і таблички, щоб навіть дитина зрозуміла, як формується бюджет", - вважає експертка Партнерства **Тетяна Романова**.

"Чітка та доступна інформація, розкладені по "поличкам" основні етапи бюджетного процесу. Саме цього часто не вистачає людям для відкритого діалогу з владою", - зауважив член Молодіжної ради міста Білгород-Дністровський (Одещина) **Артем**.

"Такі заходи дуже надихають. Люди згуртовуються, відчують підтримку влади і навпаки. Звичайно, що неформальне спілкування, вікторини, веселі конкурси, які, втім, присвячені важливій темі, допомагають жителям краще зрозуміти, чому важливо долучитися до бюджетного процесу і подавати свої ідеї й пропозиції. Головне, щоб у майбутньому такі заходи ставали постійним елементом діяльності громад, аби бюджетний процес завжди був прозорим і зрозумілим", - зазначила експертка Партнерства **Марія Орлова**.

"Дні бюджету в громадах були сприйняті як позитивна практика роз'яснення, як відбуваються надходження до бюджету та видатки. Зокрема, всі керівники громад Закарпатської області (а це 5 громад, які долучилися по проєкту) задоволені живим спілкуванням із жителями громади. Водночас великою несподіванкою для багатьох стали цифри

витрат на освіту в громадах, тому що ці видатки по громадах Закарпаття коливаються від 60 до 86% від загальної суми бюджету. Я вважаю, що такі заходи покращують комунікацію між владою та жителями громад, оскільки за роки нерозуміння складних бюджетних формулювань накопичилася недовіра до органів влади, які адмініструють бюджетні кошти", - розповів експерт Партнерства **Віталій Світлик**.

Учасницями проєкту є Боратинська, Вишнівська, Рожищенська, Локачинська громади з Волині; Ємільчинська й Тетерівська громади з Житомирщини; Ясінянська, Полянська, Великобичківська, Горинчівська, Іршавська громади із Закарпаття; Жовківська громада з Львівщини; Арцизька, Южненська і Білгород-Дністровська з Одещини; Здолбунівська, Острозька, Рокитнівська, Радивилівська та Білокриницька з Рівненщини.

Метою проєкту є сприяння формуванню в цільових громадах умов для впровадження комплексної та інклюзивної системи партисипативного бюджетування, збільшення залучення громадян до бюджетного процесу в громадах, а також поширення та передача успішного досвіду та практик проєкту іншим громадам України.



КОНКУРСИ МАЛЮНКІВ, КВЕСТИ ТА УРОКИ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ: ЯК ЗАЛУЧАТИ МОЛОДЬ ДО БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

Інструменти для залучення молоді до бюджетного процесу успішно апробували в 20 громадах-учасницях проекту "Бюджетна партисипація від А до Я", що реалізується Громадським Партнерством "За прозорі місцеві бюджети!" за підтримки Проєкту USAID "ГОВЕРЛА".



Під час проведення Днів бюджету у громадах використовували різні заходи, аби активізувати молодих людей громад.

Експерти Партнерства провели уроки фінансової грамотності, під час яких старшокласники/ці дізнавалися про формування бюджету громади, про важливість та механізми долучення до бюджетного процесу, про те, як формуються доходи і на що можна витратити кошти. Після такого неформального й інтерактивного навчання з прикладами та мінівікторинами молоді вже могла подати й свої пропозиції до проєктів бюджетів на 2025 рік, адже вже отримала базове уявлення про те, як формується така пропозиція та чого вона може стосуватися.

Крім того, чимало громад розробили й продумали інші активності для молодих людей, зокрема різних вікових груп: наймолодші змагалися у конкурсі малюнків на тему бюджету й фінансів, старші брали участь у фінансових квестах, вікторинах, ігрових симуляторах, воркшопах на тему бюджетного процесу й залучення до нього жителів.

» Громадське Партнерство "За прозорі місцеві бюджети!" працює з громадами над підвищенням бюджетної

прозорості та залученням громадян до бюджетного процесу вже майже десять років. У тих громадах, які були і є нашими партнерками, ми бачимо значні зрушення, і в першу чергу, напевно, це зміна уявлень жителів про те, чи потрібно впливати на бюджети своїх громад, як саме це робити і чому це важливо. Звісно, що молоді люди - це одна з наших ключових аудиторій, бо якщо ми прагнемо змін у суспільстві, то починати треба саме з молоді. Ми проти суто теоретичних заходів: люди опановують ті чи інші навички або інструменти на практиці. Тобто треба дати молоді долучитися до чогось конкретного - і ми отримаємо результат, що матиме важливі перспективи для всієї громади", - вважає координатор Партнерства **Анатолій Бойко**.

Один із прикладів залучення молоді в пізнавально-ігровому форматі - проведення квестів.

» В Арцизі на Одещині організували квест "Я - король бюджету". Учасники та учасниці намагалися сформулювати збалансований бюджет, реалізувати найважливіші, на їхню думку, проєкти та не забути про обов'язкові витрати - заробітні плати вчителів і соціальних працівників, оплату за електроенергію тощо. Молоді

з фінансистами чи симуляційну гру про прийняття бюджету для школярів. Бо ідей багато, і це дуже круто", - розповіла експертка Партнерства **Людмила Погрибна**.

На думку експертів та експерток Партнерства, важливо забезпечити молодих людей доступною і зрозумілою інформацією про бюджетний процес, його структуру, основні етапи та значення для розвитку країни чи місцевої громади. У цьому допоможе використання різних інтерактивних методів, таких як воркшопи, хакатони, тренінги, вікторини, конкурси, ігрові симуляції тощо. Крім того, важлива складова успішного залучення молоді - це підтримка місцевою владою проєктів та ініціатив, які створюють молоді люди для вирішення соціальних, економічних, екологічних проблем тощо за рахунок бюджетних ресурсів. Наприклад, це можна зробити через затвердження програми підтримки діяльності Молодіжної ради громади. До того ж, важливо регулярно інформувати молодих людей про бюджетний процес у той спосіб та через ті комунікаційні канали, які є популярними серед них:

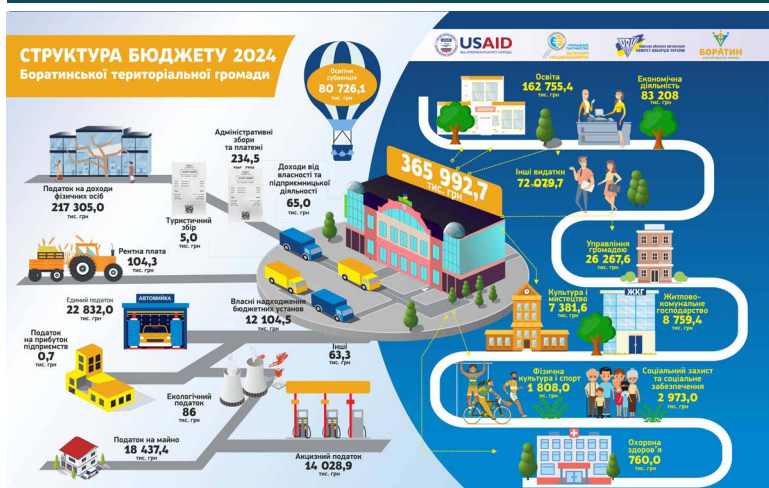
» Під час проведення бюджетного уроку для молоді Білгород-Дністровського на Одещині ми вчергове переконалися, що молоді прагнуть нових знань, більше того, миттєво їх обробляють і переносять у практичну площину, питаючи: а де саме ми можемо використати ці знання? Тому наступним кроком після інформування молоді про міський бюджет є її активне залучення через різні механізми партисипації. Це може бути участь у консультативно-дорадчих групах щодо складання проєкту бюджету, залучення до мозкового штурму для дизайну буклета "Бюджету для громадян", впровадження в громаді шкільного бюджету участі тощо", - порекомендувала експертка Партнерства **Альона Єгорова**.

Більше про Партнерство за посиланням:



ПРОСТО Й ДОСТУПНО: 20 ГРОМАД-УЧАСНИЦЬ ПРОЄКТУ "БЮДЖЕТНА ПАРТИСИПАЦІЯ ВІД А ДО Я" ПІДГОТУВАЛИ "БЮДЖЕТИ ДЛЯ ГРОМАДЯН"

Громади-учасниці проєкту "Бюджетна партисипація від А до Я", що реалізується Громадським Партнерством "За прозорі місцеві бюджети!" за підтримки Проєкту USAID "ГОВЕРЛА", підготували 20 "Бюджетів для громадян" (скорочено "БДГ") - буклетів, що містять спрощену й позбавлену технічної мови презентацію інформації про бюджет громади. Концепція "БДГ" була розроблена експертами Партнерства, а робочі групи від кожної з громад наповнили її своїми ідеями, креативною візуалізацією та показниками.



У кожному з "БДГ" є кілька обов'язкових розділів, що дають можливість жителям громади отримати досить повну інформацію про стан бюджетної системи в громаді, а також дізнатися про свою роль у бюджетному процесі, тобто як можна вплинути на те, щоб місцева влада врахувала ідеї жителів. Серед основних розділів буклетів - пояснення бюджетних термінів; схематичне зображення бюджетного циклу та як жителі можуть долучитися до кожного етапу; пояснення економічних, соціальних та демографічних передумов, які впливають на складання бюджету; стратегічні напрямки розвитку громади; інформація про доходи й видатки бюджету; інформація для пропозицій громадян при підготовці бю-

джету. Крім того, кожна громада на свій розсуд додає у буклети важливу інформацію, наприклад, розповідає про бюджетотворюючі підприємства, успішні проєкти, реалізовані в громаді, діяльність громадських організацій, співпрацю влади й бізнесу тощо.

„Над кожним "Бюджетом для громадян" триває кропітка кількомісячна робота. До неї долучаються експерти нашого Партнерства, члени створених при органах місцевого самоврядування робочих груп, представники громадських організацій, активісти тощо. Вони напрацьовують загальні ідеї, придумують цікаву візуалізацію, щоб буклет про бюджет був не нудним і заскладним для розуміння, а цікавим, ори-

гінальним, таким, щоб у людини виникало бажання його погортати, вчитатися, зацікавитися і, зрештою, подати свою пропозицію та в подальшому активно долучитися до бюджетного процесу своєї громади. Після того як всі ідеї готові, починається робота з дизайнерами, які отримують від робочих груп всі необхідні дані, цифри, показники, таблиці та пропозиції щодо того, як краще це візуалізувати. Ще кілька тижнів роботи - і буклети готові. Але це ще не все. Адже важливою складовою цього процесу є інформування про зміст "Бюджетів для громадян", їхнє розповсюдження, роз'яснювальна кампанія тощо. Бо важливо не лише зробити гарний буклет, а й поінформувати про нього максимальну кількість місцевих жителів. Тоді це буде ефективно працювати", - пояснив координатор Партнерства **Анатолій Бойко**.

Більшість робочих груп використала для створення своїх буклетів впізнавані особливості громад: Вишнівська громада візуалізувала бюджетний процес у вигляді вишень, Острозька використала замок і казкових персонажів-"острожиків", Ємільчинська - мед і

бджіл, Ясінянська - овець і сир, Локачинська - вітряний млин і пшеницю, Южненська - морські контейнери і вантажоперевезення, у Радивилівській громаді бюджетний процес презентували у вигляді випікання торта, а в Рокитнівській взяли за основу процес хліборобства, тоді як у Білгород-Дністровській передали основні бюджетні поняття через захоплену мандрівку.

На переконання експертів Партнерства, створення "Бюджетів для громадян" сприяє зміцненню довіри між владою та громадськістю, адже питання фінансів завжди є особливо чутливим для громадської думки. Тож впровадження різних інструментів залучення жителів громад до бюджетного оупроцесу, серед яких - і "БДГ", покращуватиме розвиток саме

партнерських стосунків між місцевою владою і громадянами, а також допоможе активізувати жителів.

Громадське Партнерство "За прозорі місцеві бюджети!" впроваджує в Україні "Бюджети для громадян" з 2018 року, за цей час разом з громадами розроблено й розповсюджено понад 200 "БДГ". Крім того, Міністерство фінансів України включило цей інструмент до своїх рекомендацій для громад.

Ознайомитися з "Бюджетами для громадян"-2024 можна за посиланням:



Ця публікація створена Громадським Партнерством "За прозорі місцеві бюджети!" в рамках проєкту "Бюджетна партисипація від А до Я" та стала можливою завдяки Агентству США з міжнародного розвитку (USAID) та щирій підтримці американського народу через Проєкт USAID "ГОВЕРЛА". Зміст цієї публікації не обов'язково відображає погляди USAID та Уряду США.



ПІДТРИМАЙ НА ПАТРЕОНІ

Допоможи нам тримати оборону на інформаційному фронті!

patreon.com/intentpress



ДОЛУЧИТЬСЯ ДО СОЦМЕРЕЖ

Підпишись та розкажи друзям, поділись постом про те, як підтримати незалежну журналістику.



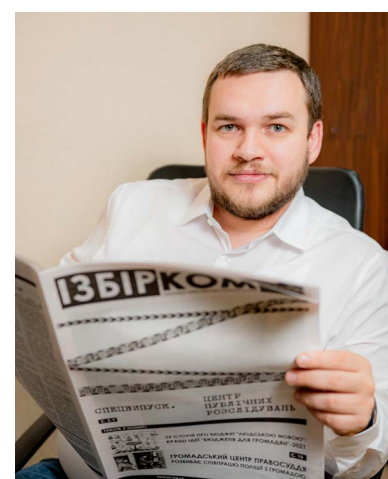
Ми у facebook:
facebook.com/intentUA

Ми у telegram:
t.me/intentpress

Ми в instagram:
instagram.com/intent.press

Ми у twitter:
twitter.com/intent_press

Ми у YouTube:
youtube.com/@intentpress



Газета "ІзбірКом"

Засновник - Одеська обласна організація Всеукраїнської громадської організації "Комітет виборців України" Свідоцтво №ОД 1413-284-Р

Головний редактор: Болган В.С.

Адреса редакції:

65091, м. Одеса, вул. Садиківська, 25
Телефон: (048) 737-38-98
Електронна пошта: odesakvu@cvu.od.ua, cvu.od.ua, intent.press, cpi.org.ua, attestation.in.ua, museum.izbirkom.org.ua

Надруковано в СПД Майстер О.А. Наклад - 12 000 прим.